

TIER 2

ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu (USCIRF), ABD dışındaki din veya inanç özgürlüğüne ilişkin evrensel hakları denetleyen bağımsız, çift partili bir ABD federal hükümet komisyonudur. 1998 Uluslararası Dini Özgürlükler Yasası (IRFA) çerçevesinde kurulmuş olan USCIRF, ABD dışındaki din veya inanç özgürlüğü ihlallerini gözlemlemek üzere uluslararası standartları kullanmakta ve Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı ve Kongre'ye politika önerilerinde bulunmaktadır. USCIRF, ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan ayrı faaliyet gösteren bağımsız bir kuruluştur. 2019 Yıllık Raporu, dünya üzerindeki ihlalleri dokümanete etmek ve ABD hükümetine bağımsız politika tavsiyelerinde bulunmak bakımından Komisyon Üyelerinin ve profesyonel kadronun bir yıllık çalışmalarının sonucunu temsil etmektedir. 2019 Yıllık Raporu, 2018'in Ocak ila Aralık aylarında geçen dönemi kapsamaktadır; bununla birlikte, bazı durumlarda, bu zaman diliminden önce veya sonra meydana gelen önemli olaylara da yer vermektedir. USCIRF hakkında daha fazla bilgi edinmek için [buraya](#) tıklayarak web sitesine erişim sağlayabilir veya 202-523-3240 numaralı telefonu arayarak doğrudan USCIRF ile iletişim kurabilirsiniz.

Türkiye

Temel Bulgular: 2018'de, Türkiye'deki dini özgürlüklerin durumu derin endişeler yaratmaya devam etmiş ve ülkenin mevcut gidişatının, önümüzdeki yıllarda koşulların daha da kötüleşmesine yol açacağına dair ciddi kaygılar doğurmuştur. Türkiye Hükümeti'nin, dini özgürlüklere ilişkin uzun süredir devam eden meseleleri ele alma konusunda dikkate değer bir ilerleme göstermemesi, bu endişelerin devam etmesine neden olmuştur. Din veya inanç özgürlüğü konusundaki birçok ciddi kısıtlama, ülkedeki azınlık dini grupların hayatiyet ve var olma mücadelesini tehdit etmeyi sürdürmüş ve ayrıca devlet kurumları ve hükümet taraftarı medyanın karalama kampanyaları, azınlıktaki bu gruplar arasında artan bir korku ortamının gelişmesine katkı sağlamıştır. Türkiye Hükümeti, dini grupların içişlerine karışmaya devam etmiş, Ermeni Apostolik Kilisesi için yapılan patrik seçimlerini onaylamamış ve Rum Ortodoks metropolitlerinin, Kutsal Sinod'a katılmak için Türk vatandaşı olmalarını şart koşmayı sürdürmüştür. ABD'de yaşayan Fethullah Gülen'in destekçileri, Temmuz 2016'da meydana gelen başarısız darbe teşebbüsüne iştirak ettikleri veya terör faaliyetlerinde buldukları gerekçesiyle kamu görevlerinden ihraç edilmeye, gözetim altına alınmaya ve tutuklanmaya devam etmiştir. Türkiye Hükümeti, Gülen bağlılarını, fark gözetmeksizin, terör örgütünün birer parçası olarak tanımlamıştır. Hükümet yetkilileri ayrıca, sosyal medya platformlarında yapılan kamuoyu açıklamaları ve yorumları altında antisemitik faaliyetlerde bulunmaya devam ederken, hükümet yanlısı gazeteler ve medya organları gerek Hristiyanlara gerekse Yahudilere yönelik nefret söylemini artırmışlardır. Devlet, Sünni İslam'ın tatbikini gözetmekle görevli devlet kurumu için yüzde 36'lık bir bütçe artışı teklif ederken, hükümetin müstakil bir dinden ziyade bir kültür olarak gördüğü Aleviler de dahil olmak üzere diğer dini gruplara eşit oranda finansman

sağlanmamaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'nin sekülerizm ile ilgili katı yorumundan dolayı, Sünni Müslümanlar da dahil hiçbir dini topluluk tam yasal statü kazanamamaktadır. Dini özgürlüklere ilişkin uzun zamandır devam eden diğer kaygılar arasında, istimlak edilen dini mülklerin iadesi ve ilk ve ortaokul öğrencilerine devlet himayesi altında verilen din eğitimi de yer almaktadır. Son olarak, iki yıldan fazla süren ve Hristiyanlara yönelik nefret söyleminde artışa neden olan Protestan Pastör Andrew Brunson'ın alıkonulması ve yargılanması süreci Ekim 2018'de mahkumiyet kararı ile sonuçlanmış, fakat Brunson, ABD Hükümeti'nin baskıları sonucu serbest bırakılmıştır. Bir USCIRF heyeti, Pastör Brunson'ın, 2018'in Mayıs, Temmuz ve Ekim aylarında Aliğa, Türkiye'deki duruşmalarına katılmıştır.

USCIRF, bu koşullara dayanarak, Uluslararası Dini Özgürlükler Yasası (IRFA) kapsamında, "özel endişe uyandıran ülke" (country of particular concern - CPC) olarak "sistematik, sürekli, dikkat çekici" tanım standardının unsurlarından en az birini karşılayan din özgürlüğü ihlallerine iştirak etmesinden veya tolerans göstermesinden dolayı, 2019 yılında Türkiye'yi yeniden Tier 2 (2. Kademe) statüsüne almış bulunmaktadır. Bununla birlikte USCIRF, gelişmelerin kötüye gidip gitmediğini ve önümüzdeki yıl boyunca ülkenin statüsünde bir değişiklik gerektirip gerektirmediğini belirlemek için dini özgürlük koşullarını izlemeye devam edecektir.

ABD Hükümeti'ne Öneriler:

- Türkiye Hükümeti'ni, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) din veya inanç özgürlüğü ile ilgili kararlarına - ulusal kimlik kartlarının mikroçiplerindeki din hanesinin kaldırılması ve Alevi cemevlerinin yasal ibadethane ve Alevi dedelerinin dini liderler olarak tanınması da dahil - tamamen uymaya teşvik etmek;
- Türkiye Hükümeti'ne, Sünni Müslüman dışındaki inanç topluluklarının ibadethane inşaatı, bakımı ve onarımını desteklemeye yönelik hükümet fonlarına başvurmalarına imkan tanıyacak tedbirleri düzenlemesi için baskı yapmak;
- Türkiye Hükümeti'ne, eğitim müfredatının Türkiye'nin tüm dini gruplarını kapsayacak şekilde olmasını sağlaması, ve öğrencilerin, AİHM'nin öngördüğü şekilde, dini ve felsefi görüş veya inançlarını açığa vurmaktan muaf tutulmasına izin vermesi konusunda baskı yapmak;
- Türkiye Hükümeti'ne, Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılacağına dair verilmiş olan taahhütleri yerine getirmesi ve Ermeni Apostolik Kilisesi'nin patrik seçimlerini devlet müdahalesi olmadan yapmasına izin vermesi hususunda baskı yapmak; ve
- Türkiye Hükümeti'ne, Türkiye'deki dini gruplar hakkında antisemitik veya itibar kırıcı ifadeler kullanan kamu görevlilerinin açıkça kınanması yönünde baskı yapmak.

Genel Bilgiler

Türkiye

Tam Adı: Türkiye Cumhuriyeti

Hükümet: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

Nüfus: 81.257.239

Hükümet Tarafından Tanınan Dinler/İnançlar: İslam, Ermeni Apostolik, Rum Ortodoks ve Musevilik (son üçü Lozan Antlaşması kapsamında tanınan azınlıklardır)

Din Demografisi*:

%99,8 Müslüman (çoğunlukla Sünni; buna karşın 10 ila 25 milyon Alevi bulunduğu tahmin edilmektedir)

%0,2 diğer: Ermeni Apostolik, Bahai, Bulgar Ortodoks, Keldani Katolik, Rum Ortodoks, Yehova Şahitleri, Musevi, Protestan, Roma Katolik, Süryani Katolik ve Süryani Ortodoks.

*CIA World Factbook adlı kitaptan derlenen tahminler

Türkiye'deki insan hakları ve sivil özgürlüklerin durumu, hükümetin Temmuz 2016'daki başarısız darbe teşebbüsüne verdiği karşılığın ardından zayıflamaya devam etmiştir. Darbe teşebbüsünden bu yana geçen iki yıl içinde Türkiye Hükümeti, bu darbe girişimi ile ilişkili veya terör faaliyetleriyle bağlantılı oldukları gerekçesiyle 150.000'den fazla kamu çalışanını görevden ihraç etmiş, gözaltına almış ve tutuklamış, ve Gazetecileri Koruma Komitesi'ne göre, 68 gazeteciyi (2018'de herhangi bir ülke tarafından tutuklanan en yüksek gazeteci sayısı) çalışmalarından ötürü hapse atmıştır. Hükümet ayrıca, 150'den fazla medya kuruluşunu kapatmış ve bağımsız medya organlarının birçoğu hükümet yanlısı kuruluşların kontrolü altına girmiştir. Haziran 2018'de, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Nisan 2017'de yapılan referandumla onaylanan yeni bir başkanlık sistemi kapsamında yürütme yetkilerinin artırıldığı cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimlerinde yeniden seçilmiştir.

Hükümet ayrıca, AİHM'nin, Halkların Demokratik Partisi (HDP) eski başkanı Selahattin Demirtaş ile ilgili olarak Kasım 2018'de verdiği, duruşma öncesi gözaltının meşru olmadığı ve serbest bırakılması gerektiğine dair kararına rağmen bu kişiyi gözaltında tutmaya devam etmiştir. Temmuz 2018'de, 18 dini lider ve Türkiye'deki Hristiyan ve Musevi cemaatlerinden temsilciler, baskı altında yaşadıklarını inkar eden ortak bir bildiri yayımlamışlar, fakat bu bildirin Türkiye Hükümeti ile birlikte koordine edildiğine veya Türkiye Hükümeti tarafından desteklendiğine dair şüpheler cereyan etmiştir.

Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 99,8'ini, çoğunluğu Sünni Müslüman olarak tanımlanan Müslümanlar oluşturmaktadır. Bazı tahminlere göre, nüfusun 10 ila 25 milyonu Alevi olup, Türkiye Hükümeti bu kişileri Müslüman saymaktadır; buna karşın bazı Aleviler, kendilerini, Müslüman olmayan özgün bir kültürün parçası olarak tanımlamaktadır. Türkiye'nin gayrimüslim

azınlıkları, toplam nüfusun yüzde 0,2'sinden azını oluşturmakta ve Ermeni Apostolik, Bahai, Bulgar Ortodoks, Keldani Katolik, Rum Ortodoks, Yehova Şahitleri, Musevi, Protestan, Roma Katolik, Süryani Katolik ve Süryani Ortodoks toplulukların mensuplarını içermektedir.

Türkiye'nin 1982 Anayasası inanç, ibadet ve dini fikirleri yayma özgürlüğü sağlamakta ve dini nedenlerle ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır. Buna rağmen hükümet, sekülerizmi, dini topluluklar üzerinde - uygulamaları ve ibadethaneleri de dahil olmak üzere - devletin kontrolünü gerektirdiği yönünde yorumlamaktadır. Hiçbir din tam yasal statüye sahip değildir. Türkiye'de İslami uygulamaların resmi kontrolü Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı iken, diğer tüm inançlar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün himayesindedir.

2018 Dini Özgürlük Koşulları

Eğitim: Türkiye'de, 2018 yılında, devlet okullarında yeni bir eğitim müfredatına geçildiği halde, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi" ilk ve ortaokul öğrencilerine zorunlu ders olarak okutulmaya devam etmektedir. Dersin temelini İslam ilkeleri oluşturduğundan, Lozan Antlaşması çerçevesindeki toplulukların parçası olan gayrimüslim öğrenciler - Ermeni Apostolik, Rum Ortodoks ve Musevi - dersten muaf tutulabilmektedir. Son bir yıldır ateistlere de bu muafiyet hakkı tanınmaktadır. Bununla birlikte, Aleviler de dahil olmak üzere farklı inançlara sahip öğrenciler, AİHM'nin 2014 yılında verdiği, dersin zorunlu olmaması ve öğrencilerin dini kimliklerini açığa vurmak zorunda bırakılmaması gerektiği yönündeki kararına rağmen muafiyetten mahrum bırakılmaktadır. Muafiyetten yararlanmak isteyen öğrenciler ve ebeveynleri genellikle uzun bir dilekçe sürecine tabi tutulmakta veya bu taleplerini mahkemeye taşımaktadırlar; ancak mahkeme kararı, lehlerinde olsa bile, okul tarafından her zaman uygulanmamaktadır.

Devletin Topluluk İçi Din İşlerine Müdahalesi: 2018 yılında, Türkiye Hükümeti, dini grupların, özellikle kendi liderlerini seçme hakkı konusunda, içişlerine müdahale etmeye devam etmiştir. Hükümetin, Kutsal Sinod üyelerinin Türk vatandaşı olmalarını öngören şartlarından dolayı, Fener Rum Patrikhanesi, ancak sırayla topluluğun patriğini seçen Kutsal Sinod için üyeleri aday gösterebilmektedir. Her ne kadar Türkiye, yabancı metropolitlere çifte vatandaşlık verilmesini onaylamış olsa da, bu şart Rum Ortodoks topluluğu için gereksiz bir yük doğurmakta ve gelecekteki seçimlerin sonucunu kontrol etmeyi amaçlayan bir araç olarak algılanmaktadır.

Ruhani liderinin (Mesrob Mutafyan), raporlama döneminden sonra, Mart 2019'da vefat ettiği Ermeni Apostolik Kilisesi, İçişleri Bakanlığı'nın 2010'da başlayan seçimleri men etme kararı nedeniyle patriklik pozisyonu için seçim yapamamıştır. Topluluk Mart 2017'de bir seçim süreci başlattığında, İstanbul valiliği müdahale ederek seçimleri "kanunen imkansız" olarak nitelendirmiş ve gerekçe olarak "toplumda bölünmelere neden olabileceğini" öne sürmüştür.

Şubat 2018’de, İstanbul valiliği, Ermeni Patrikhanesi’ne gönderdiği bir mektupta, seçim için gerekli koşulların yerine getirilmediğini belirterek sürecin ilerlemesine yeniden engel olmuştur.

Ulusal Kimlik Kartları: Ulusal kimlik kartlarındaki mikroçiplerin, kart sahibinin dini kimliği ile ilgili bilgiler içerebileceği, bunun ise mikroçipin okunabileceği işyerlerinde ve diğer yerlerde ayrımcılığa yol açabileceği yönündeki endişeler devam etmektedir. Hükümetin, Şubat 2018’de nüfus kayıtlarını erişime açarak soy kayıtlarını görme imkanı sunması, Ermeniler, Rumlar ve Museviler gibi azınlıkları kodlamaya çalıştığı yönünde benzer kaygılar yaratmıştır. Bazıları, nüfus kayıtlarının erişime açılmasını, Türkiye’nin etnik ve dini çeşitliliğini ortaya koyması bakımından olumlu bir adım olarak karşılarken, bazı kesimler ise bu bilgilerin ayrımcılık veya tahkir amacıyla kullanılabileninden endişe etmektedir.

Aleviler: Aleviler, Türkiye’nin en büyük dini azınlığını oluşturmaktadır. Hükümet uzun zamandır Alevileri Müslüman olarak sınıflandırmakta, fakat onları Sünni Müslümanların ekserisinden ayrı dini bir topluluk olarak tanımamaktadır. AİHM’nin Şubat 2015 tarihli kararına rağmen hükümet, Alevi öğrencileri, ağırlıklı olarak Sünni İslam anlayışına dayanan zorunlu din derslerine katılmaktan muaf tutmak için gereken adımları henüz atmamıştır. Alevi önderleri, Alevi ibadet yerlerini sadece “tören ve adetlerin gerçekleştirildiği yer” olarak nitelendiren yeni müfredatı kabul etmemektedirler.

Yargıtay, Kasım 2018’de, Alevilerin cemevlerinin ibadet yeri olarak resmen tanınması için verdikleri uzun süreli uğraşların lehine bir karar verdiğini duyurmuştur. AİHM, Nisan 2015’te, Türkiye’nin, Alevilerin ibadet yerlerini tanımayarak, onlara yasal statü kazandırmayarak ve elektrik faturalarını ödemekten muaf tutma gibi menfaatler sağlamayarak haklarını ihlal ettiği yönünde karar vermiştir. Bu kararda, mahkeme, cemevlerinin ibadet yerleri olduğuna ve hükümetin, camiler ve diğer ibadethanelerde olduğu gibi elektrik faturalarını ödemekle yükümlü olduğuna hükmetmiştir. Raporlama dönemi sonunda karar henüz kesinleşmemiş ve bu kararın, cemevleri statüsünde ülke genelinde bir değişiklik doğurup doğurmayacağı belirsizliğini korumuştur.

Antisemitizm: Antisemitizm, hükümet yanlısı yazılı basın ve sosyal medyada devam etmiştir. Yerel bir sivil toplum kuruluşu olan Hrant Dink Vakfı’nın nefret söylemine ilişkin hazırladığı bir rapor, 2018’in Ocak ayından Nisan ayına kadar, özellikle Yahudileri hedef alan 427 nefret söylemi örneği olduğunu belirtmektedir. Haber makaleleri ve manşetler, İsrail devletine atıfta bulunurken sık sık Yahudilere gönderme yapmış ve Türkiye-İsrail ilişkilerinin durumu ile ilgili olarak medya tarafından olumsuz gösterilen Yahudilerden bahsetmiştir.

Türk siyasetçiler de antisemitik yorumlar yapmaya devam etmişlerdir. Ağustos 2018’de, iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) kurucu üyesi ve eski milletvekili Burhan Kuzu, Yahudi ailelerinin banknotlar basarak “dünyayı yönettikleri” şeklinde bir tweet paylaşmış

ve eski ABD başkanları Abraham Lincoln ve John F. Kennedy'nin "Siyonistler tarafından öldürüldüğünü" ileri sürmüştür. Her ne kadar bu etkili konuşma sanatı özellikle iktidar partisinde hakim olsa da, muhalefet arasında da bu tarz söylemler ortaya çıkmaktadır. Ağustos 2018'de, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı, bazı Yahudi aileleri Holokost'tan kurtaran Türk diplomatının onuruna armağan edilen Yahudi cesaret madalyasını aldığı için eleştirdiği sırada antisemitik yorumlarda bulunmakla suçlanmıştır.

Protestanlar: Protestan topluluğu nefret söyleminin hedefi olmaya devam etmiş ve özellikle Evangelist Hristiyanlar, Pastör Brunson davasından dolayı demonize edilmiştir. En az 20 yabancı Protestan ailesi, söylentilere göre, vize yenileme başvurularının reddedilmesi nedeniyle sınırışı edilmiş veya Türkiye'yi terk etmek zorunda bırakılmıştır.

23 yıl boyunca İzmir'de yaşamış ve küçük bir Protestan topluluğuna öncülük etmiş olan ABD vatandaşı Pastör Brunson, Türk yetkili makamlarının Ekim 2016'da kendisini gözaltına alması üzerine iki yıldan fazla süre hapis yatmıştır. Yetkililer, başlangıçta, Pastör Brunson'ı, terör örgütüne üye olmakla itham etmiş, ardından Mart 2018'de, "üyesi olmadan bir terör örgütü adına suç işlemek" ve "siyasi veya askeri casusluk amacıyla gizli devlet bilgilerini ele geçirmek" yüzünden suçlu bulmuştur. İddianame, Pastör Brunson'ı, hem Kürdistan İşçi Partisi'ne (PKK) hem de Fethullahçı Terör Örgütü'ne (FETÖ) yardım etmekle suçlamış ve Türkiye'nin etnik Kürt popülasyonunun Hristiyanlaştırılması yoluyla, ülkenin bölünmesini ve bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını amaçladığını ileri sürmüştür. İddianamedeki bilgiler esasen gizli bir tanık tarafından verilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD'nin Pastör Brunson'ın serbest bırakılması ve iade edilmesi yönündeki taleplerini şiddetle reddederek, kararın, nihayetinde, Türk adli makamlarının takdir yetkisinde olduğunu iddia etmiş; ne var ki, Eylül 2017'de, suçluların iadesi kapsamında Gülen'in geri verilmesine karşılık Pastör Brunson'ı teslim etmeye hazır olduklarını belirtmiştir.

Pastör Brunson'ın serbest bırakılmasından önce USCIRF, Komisyon'un [Düşünce Mahkumları Projesi](#) kapsamında onun adına savunma yapmıştır. Ekim 2017'de USCIRF, ailesi ve konsolosluk dışında kendisi ile görüşen ilk heyet olarak, Pastör Brunson'ı Kırıklar Cezaevi'nde tutuklu kaldığı sırada ziyaret etmiş ve daha sonra 2018'in Mayıs, Temmuz ve Ekim aylarında yapılan duruşmaların üçüne katılmıştır.

12 Ekim 2018'de bir Türk mahkemesi, Pastör Brunson'ı terör örgütüne yardım etmekten suçlu bulmuş ve üç yıl, bir ay ve 15 gün hapis cezasına çarptırılmış, nitekim hakim bu süreyi onun içeride kaldığı süreye saymıştır. Ardından, aynı gün, ev hapsine son verilerek serbest bırakılmış ve Amerika Birleşik Devletleri'ne geri dönmesine izin verilmiştir. Her ne kadar Pastör Brunson'ın serbest bırakılması son derece memnuniyetle karşılanan olumlu bir gelişme olsa da, bunun, ancak ABD hükümetinin en üst düzey yetkililerinin kendisini serbest bırakması için Türkiye'ye uyguladığı ağır baskılar sayesinde gerçekleştiği gözardı edilmemelidir. Türk

mahkemesinin hala kendisini terör örgütünü desteklemekten suçlu bulması, ancak kendisine karşı yapılan haksızlığı sürdürme amacına hizmet etmektedir.

Ocak 2019’da raporlama döneminin ardından AİHM, Yedinci Gün Adventistleri Vakfı’nın lehine bir karar vermiş ve Türkiye’nin vakfin tescillenmesine izin vermeyerek kilise üyelerinin toplanma hakkını ihlal ettiği hükmüne varmıştır. Türkiye, sırf belirli bir topluluğun üyelerine hizmet etmek için bir vakıf kurulamayacağı gerekçesiyle vakfin tescilini onaylamamıştır.

Diğer Hristiyan Azınlıklar: Yehova Şahitleri’nin askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakkı reddedilmeye devam etmiş ve bu tarikatın üyeleri, inançlarının gereğini yerine getirdikleri için kovuşturma, para ve hapis cezaları ile karşı karşıya kalmışlardır. 2018 yılında 66 Yehova Şahidi hakkında soruşturma açılmıştır. İşverenler üzerinde uzun süredir devam eden hükümet baskısı sonucu, birçok Yehova Şahidi orduya katılmayı reddedikleri gerekçesiyle işlerini kaybetmiştir.

Nisan 2018’de, İsa Mesih’in Son Zaman Azizler Kilisesi, ülkede “uzun süredir hüküm süren siyasi gerilim sürecinden” dolayı Türkiye’deki gönüllülerini diğer bölgelere atamak zorunda kalmıştır. 2018 boyunca, Kilise ve üyeleri, üyelerin misyoner kisvesi altında ajan olarak ülkede faaliyette buldukları yönündeki Pastör Brunson’ı hedef alan suçlamaların ardından, hükümet yanlısı medya organlarında iftiraya kurban gitmişlerdir.

Sünni Müslümanlar: ABD’de yaşayan Gülen’in destekçileri, giderek artan bir şekilde hükümetin ağır baskısına maruz kalmaktadırlar. 2016 yılındaki darbe teşebbüsünden bu yana geçen iki yıl içinde Türkiye Hükümeti, Gülen’e bağlı kişileri tasfiye etmeye başlamış ve on binlerce kişi görevden uzaklaştırılmış, gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Hükümet, Gülen ve destekçilerinin, hükümeti devirme planının arkasında olduklarını iddia etmeyi sürdürmüş, ancak küçük bir azınlık darbe teşebbüsünde yer almakla suçlanmıştır. Hükümet, Gülen’i ve destekçilerini Mayıs 2016’da terör örgütü ilan etmiştir ve bunları Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) olarak adlandırmaktadır.

Dini Azınlıklara Ait Mülkler: Dini azınlıklar, hükümet tarafından istimlak edilen mülklerin iadesini talep etmeye devam etmişlerdir. Ermeni Patrikliği, daha önce Ermeni çocuklarının eğitimi için kullanılan bir bina olan ve hükümetin 1935’te el koyduğu İstanbul’daki Sansaryan Hanı’nın iadesini talep etmektedir. Bozcaada Rum Ortodoks Vakfı, Türk Vakıflar Konseyi’nin tapuların devredilmesi yönündeki Eylül 2014 tarihli kararına rağmen 11 gayrimenkul için hala tapu almayı beklemektedir.

Heybeliada Ruhban Okulu olarak da bilinen Rum Ortodoks Ruhban Okulu, 1971’den bu yana kapalı olup, rahip eğitememekte veya yetiştirememektedir. Türkiye Hükümeti, ruhban okulunu, özel yükseköğretim kurumlarının faaliyet göstermesini yasaklayan anayasa kararına uygun olarak kapatmış, fakat bu karar, etkin bir şekilde, ülkedeki dini okulların ve ruhban okullarının

zorla kapatılmasına neden olmuştur. Türkiye Hükümeti ve yetkilileri, zaman zaman, ruhban okulunun yeniden açılmasına destek verdiklerini ifade etseler de, henüz herhangi bir somut adım atılmamıştır. Nisan 2018’de, Rum Ortodoks Patriği Dimitri Bartholomew, Heybeliada Ruhban Okulu’nun yeniden açılması konusunu görüşmek üzere Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bir araya gelmiştir. Türk basını, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, ruhban okulunun yeniden açılması yönündeki talepleri dikkate alacağını ve Patrik Bartholomew’in, ruhban okulunun Eylül 2018’e kadar yeniden açabileceği konusunda iyimser olduğunu bildirmiş, ancak raporlama dönemi sonunda okul hala kapalı kalmaya devam etmiştir.

Ocak 2018’de, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Bulgaristan Başbakanı Boyko Borisov, yedi yıllık restorasyonun tamamlanmasının ardından İstanbul’daki St. Stephan Bulgar Kilisesi’nin açılış törenine katılmışlardır. Restorasyon masrafları hem Türkiye hem de Bulgaristan hükümetleri tarafından ortaklaşa karşılanmış ve “mütekabiliyet ilkesi” uyarınca, Bulgaristan Hükümeti de benzer şekilde, Bulgaristan’ın Filibe kentindeki bir caminin restorasyonuna katkıda bulunmuştur. Mayıs 2018’de hükümet, 2008 yılında başlayan toprak reformlarının yol açtığı uzun süreli bir yasal anlaşmazlığın ardından, Mor Gabriel Manastırı ve Mardin’deki Süryani Ortodoks Kilisesi de dahil olmak üzere 50 mülkiyetin tapusunu iade etmiştir. Başbakan Yardımcısı Hakan Çavuşoğlu, Süryani Ortodoks mülklerine el konulduktan sonra bunların önce Hazineye ve ardından Diyanet’e devredilmesinin “yanlış bir anlaşılma” olduğunu belirtse de, din görevlileri bu hareketi Süryani Ortodoks Kilisesi’ne yönelik kasıtlı bir saldırı olarak görmüştür. Türk Vakıflar Konseyi, Temmuz 2018’de, Sacre Coeur Kilisesi, Süryani Katolik Kilisesi, Hatay’daki Mar Yuhanna Kilisesi ve bir Rum Ortodoks vakfı da dahil olmak üzere birtakım dini yapıları, karşılıksız olarak, ait oldukları vakıflara tahsis ederek olumlu adımlar atmıştır. Son olarak, Ocak 2019’da, İstanbul’daki yerel makamlar, Süryani Ortodoks Kilisesi’nin, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez inşa edilecek yeni bir kilise yapmasına izin vermiştir. Bu durum uzun zamandır beklenen olumlu bir gelişme olsa da, Süryani Ortodoks Kilisesi yeni bir kilise inşa etme iznini almak için yıllarca çaba sarf etmek zorunda kalmıştır. Üstelik, resmi makamlar, yeni kilisenin daha önce Roma Katolik Kilisesi’nin mezarlığı olarak işlev gören arazi üzerine kurulacağını duyurmalarının ardından, yıllarca sürececek bir tartışmaya yol açmışlardır.

Ayasofya: 15. yüzyılda camiye dönüştürülen bir Rum Ortodoks kilisesi olan tarihi Ayasofya, 1935’ten bu yana yasal statüsüyle müze olarak kullanılmaktadır. Ancak, bazı Müslümanlar, Ayasofya’nın yeniden cami statüsüne kavuşturulmasını ve ibadete açılmasını istemeye devam etmişlerdir. Eylül 2018’de Türk Anayasa Mahkemesi, özel bir derneğin müzenin ibadete açılması yönündeki talebini, bir derneğin bireysel başvuruda bulunamayacağını belirterek teknik gerekçelerle reddetmiştir. Mahkeme talebi incelememiştir. Mart 2018’de, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Ayasofya’da düzenlenen bir sanat festivalinin açılışında yaptığı dua, Türkiye Hükümeti’nin müzeyi “dini amaçla kullandığı” yönünde algı oluşturarak protestoların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, raporlama döneminden sonra, 27 Mart

2019'da, Ayasofya'ya cami statüsünün verileceğini belirtmiş, daha önce de benzer söylemlerde bulunmuş, fakat bunlar hiçbir zaman eyleme geçirilmemiştir.

Kadınlar ve Dini Özgürlük: Ocak 2018'de, Diyanet'in resmi web sitesinde yer alan bir yazıda, dokuz yaşındaki kızların ve 12 yaşındaki erkeklerin İslam hukukuna göre evlenebilecekleri ileri sürülmüştür (Türkiye'de evlilik için yasal yaş 18; ebeveyn izni olmak kaydıyla 17'dir). Halkın tepkisi üzerine Diyanet, bu yazıları kaldırmış ve çocuk evliliğini onayladığını reddetmiş ve Diyanet'in, her zaman, evlilik yaşının kızlarda en az 17 ve erkeklerde en az 18 olması gerektiğini desteklediğini belirten bir bildiri yayımlamıştır. Ocak 2018'de basında çıkan bir habere göre, 2017 yılının başlarında, reşit olmayan 115 kız çocuğu İstanbul'daki bir hastanede gebelik ile ilgili tedavi görmüştür. Hastane kayıtlarına göre, kızların 38'i 15 yaşından önce hamile kalmıştır.

ABD Politikası

Türkiye, ABD'nin stratejik bir ortağı ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyesi olup, ABD'nin İncirlik'te bulunan hava üssüne ev sahipliği yapmaktadır. Buna karşın iki ülke arasındaki ilişkiler, büyük ölçüde, ABD vatandaşı Pastör Brunson'un ve Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi'nde (NASA) çalışan bir bilim insanı ve aynı zamanda ABD vatandaşı olan ve darbe teşebbüsünde payı olmakla suçlanan Serkan Gölge'nin ve ABD Konsolosluklarında görev yapmış olan üç Türk vatandaşının tutuklanmasından dolayı, yıl içinde giderek daha da gergin hale gelmiştir. [ABD Başkanı Donald J. Trump](#), Başkan Yardımcısı Michael R. Pence, Dışişleri Bakanı Michael R. Pompeo ve diğer birçok Kongre üyesi, Pastör Brunson'un serbest bırakılması konusunda ısrarla çağrıda bulunmuşlardır. Ağustos 2018'de, ABD Hazine Bakanlığı, Pastör Brunson'un tutuklanmasında payları olduğu gerekçesiyle T.C. Adalet Bakanı Abdulhamit Gül ve T.C. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'ya [yaptırım uygulamıştır](#). Aynı ay, ABD Başkanı Trump, Türkiye'den çelik ve alüminyum ithalatına uygulanan gümrük vergilerinin iki katına çıkarılması için talimat verdiğini duyurmuş, bu da Türk lirasının değerinde önemli bir kayba yol açmış ve Türkiye ekonomisi üzerinde şok dalgaları yaratmıştır. Pastör Brunson'un Ekim 2018'de serbest bırakılmasından bu yana ilişkilerin biraz daha iyileştiği görülmektedir. Kasım 2018'de, Bakan Gül ve Bakan Soylu üzerindeki yaptırımlar kaldırılmıştır.

Yukarıda belirtilen tutuklamalara ek olarak, Türkiye'nin, NATO'nun sistemleriyle uyumsuz olan Rusya'nın S-400 füze sistemini satın alma niyetiyle ilgili endişeler sürmektedir; ve bu durum, Kongre'nin Ağustos 2018'de F-35 jetlerinin Türkiye'ye satışını geçici olarak durdurmasına neden olmuştur. Türkiye Hükümeti, ayrıca, ABD'nin, Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) ile mücadele eden Suriye'deki Kürt gruplara - özellikle de Türkiye'nin PKK'ya bağlı bir terör örgütü olarak gördüğü Demokratik Birlik Partisine (YPG) - verdiği desteğe karşı çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, PKK'yı 1997'den bu yana terör örgütü olarak [tanımlamaktadır](#), ancak YPG için henüz böyle bir girişimde bulunmamıştır. Ayrıca, Türk resmi makamları,

başarısız darbe teşebbüsünden sorumlu oldukları iddialarıyla ilgili olarak Gülen ve diğerlerinin iadesi için baskı yapmaya devam etmektedir.

ABD, 2011'den bu yana, Birleşmiş Milletler (BM) Mülteci Ajansı, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ofisi aracılığıyla Türkiye'deki mültecilere fon sağlamaktadır. Türkiye, Beşşar Esad rejiminin ve IŞİD'in zulmünden kaçmak için Türkiye'ye gelen çeşitli dini inançlara sahip en az 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır.